

Encyklopedia Solidarności

<https://encysol.pl/es/encyklopedia/hasla-rzeczowe/14532,Stocznia-Gdanska-im-Lenina.html>
2021-06-20, 21:34

Stocznia Gdańska im. Lenina

Stocznia Gdańska im. Lenina. Tradycja budownictwa okrętowego w Gdańsku sięga średniowiecza. W 1804 powstała stocznia Jana Klawitera, nast. utworzono Królewski Zakład Budowy Korwet przemianowany w 1871 na Stocznnię Cesarską; w 1890 w pobliżu utworzono Stocznnię Schichaua. Po II wojnie światowej, po przejęciu terenów stoczniowych z rąk wojska sowieckiego, 13 IX 1945 otwarto dawną Stocznnię Gdańską (Danziger Werft), oznaczoną jako Stocznia nr 1. 19 X 1947 z sąsiadujących ze sobą Stoczni nr 1 i Stoczni nr 2 (Stocznia Schichaua) utworzono Stocznnię Gdańską, która 15 IV 1967 otrzymała imię Włodzimierza Lenina.

Pierwszy udokumentowany strajk pracowników Stoczni miał miejsce 14 VIII 1958 na Wydz. K-3 i częściowo K-2, przew. tego protestu był Zbigniew Kamiński.

Po ogłoszeniu 12 XII 1970 podwyżek cen mięsa i in. artykułów żywnościowych, 14 XII 1970 w SG wybuchł strajk (zapoczątkowany na Wydz. S-3 i S-4), który przerodził się w tzw. wydarzenia grudniowe. Ok. 1 tys. stoczniowców opuściło zakład, udając się w stronę siedziby KW PZPR. W starciach z MO rannych zostało kilkadziesiąt osób. Nast. dnia starcia uliczne zaostrzyły się: spalono budynek KW PZPR, w walkach zginęło 6 osób, kilkaset zostało rannych. Nocą 15/16 XII 1970 do Gdańska wkroczyło wojsko, które 16 XII 1970 użyło broni przeciwko wychodzącym ze Stoczni robotnikom. Zginęły 2 osoby, 11 zostało rannych. Pracownicy Stoczni powołali nowe Prezydium Rady Delegatów Robotników Strajkujących, z którego usunięto członków PZPR; w skład Prezydium weszli: Zbigniew Jarosz – przew., Jerzy Górski – wiceprzew., Stanisław Oziembło, Ryszard Podhajski i Lech Wałęsa. O godz. 15.00 RDRS ogłosiła strajk okupacyjny i powołała KS, w którego skład weszli (oprócz członków Prezydium RDRS): Józef Jacuk, [?] Janiak, Walter Kludzikowski, Tadeusz Krzyszczak, Henryk Lenarciak, [?] Ogonowski i Zdzisław Wolnik. W wysuniętych

postulatach żądano m.in. ukarania winnych za stan gospodarki kraju i usunięcia wojsk z Gdańska. Strajki okupacyjne ogłoszono również w Stoczni Północnej i Remontowej. W obliczu groźby pacyfikacji strajkujący opuścili Stocznnię w nocy 16/17 XII 1970. Stocznia podjęła częściowo pracę 19 XII 1970, 21 XII 1970 zakończyła się wojskowo-milicyjna okupacja zakładu. W 1971 stoczniowcy wybrali Rady Robotnicze jako niezależne organy doradcze kierownictwa poszczególnych wydziałów (np. na Wydz. K-3 w składzie 9-osobowym, przew. L. Piksa) i osobno Radę Robotniczą Stoczni Gdańskiej. W VI 1976 wkrótce po wydarzeniach radomskich rady zostały odgórnie zlikwidowane.

1971–1979 podejmowano próby upamiętnienia ofiar wydarzeń Grudnia '70. 1 V 1971 zorganizowana grupa stoczniowców przemaszerowała z transparentami w oficjalnym pochodzie, złożono wieńce w pobliżu stoczniowej bramy. W VI 1976 grupa stoczniowców zorganizowała wiec i podjęła nieudaną próbę zorganizowania strajku, kilkadziesiąt osób zwolniono z pracy. 18 XII 1978 i 16 XII 1979 działacze opozycyjni zorganizowali demonstracje przy bramie nr 2. 20 V 1971 doszło do 2-godz. strajku na tle ekonomicznym.

14 VIII 1980 w SG rozpoczął się strajk okupacyjny zainicjowany na Wydz. K-1 i K-3 przez 3 współpracowników Bogdana Borusewicza: Bogdana Felskiego, Jerzego Borowczaka i Ludwika Prądyńskiego. Bezpośrednią przyczyną strajku było zwolnienie z pracy (7 VIII 1980) działaczki WZZ Wybrzeża Anny Walentynowicz. 21-osobowa Strajkowa Robotnicza Komisja Stoczni Gdańskiej (L. Wałęsa – przew., A. Walentynowicz, L. Prądyński, B. Felski, Kazimierz Kunikowski, Henryk Jagielski, J. Borowczak, Piotr Maliszewski, Jan Pydyn, Paweł Szyryn i in.) zażądała przywrócenia jej (oraz L. Wałęsy, zwolnionego w 1976) do pracy, podwyżek płac oraz m.in. wzniesienia pomnika pamięci ofiar Grudnia '70. 16 VIII 1980, po zaakceptowaniu przez dyrekcję Stoczni większości postulatów, SRK Stoczni przegłosowała decyzję o zakończeniu strajku. Pod wpływem części strajkujących

L. Wałęsa zmienił zdanie i poparł osoby zdecydowane kontynuować strajk solidarnościowy z in. zakładami pracy, a

Alina Pienkowska, A. Walentynowicz i Ewa Ossowska zatrzymały część udających się do domów pracowników Stoczni. W skład zreorganizowanego KS weszli: L. Wałęsa (przew.), J. Borowczak, B. Felski, L. Prądzyński, K. Kunikowski, Jacek Bobrowski, Marek Mikołajczuk, Jan Koziątek, Zbigniew Lis. Jednocześnie powstała druga struktura: MKS (Stocznię reprezentowali w niej: L. Wałęsa oraz A. Walentynowicz), spisano 21 postulatów, w tym żądanie zgody na utworzenie wolnych zw. zaw. 17 VIII 1980 odprawiono na terenie Stoczni pierwszą mszę św. celebrowaną przez ks. Henryka Jankowskiego. 23 VIII 1980 rozpoczęły się rozmowy pomiędzy MKS (zrzeszającym 388 zakładów pracy) a Komisją Rządową. Ukazał się 1. nr „Strajkowego Biuletynu Informacyjnego «Solidarność»” (redagowanego przez Konrada Bielińskiego i Mariusza Wilka), wydawanego do zakończenia strajku. 24 VIII 1980 przy MKS utworzono Komisję Ekspertów.

31 VIII 1980 podpisano porozumienie sygnowane przez wicepremiera Mieczysława Jagielskiego i przew. MKS L. Wałęsę. Na mocy porozumienia MKS przekształcił się w [Komitet Założycielski](#) NSZZ (L. Wałęsa – honorowy przew., A. Walentynowicz – honorowy członek Prezydium, członkowie Prezydium: J. Koziątek – przew., Z. Lis – z-ca przew., J. Borowczak, Adam Dębowski, B. Felski, H. Jagielski, K. Kunikowski, M. Mikołajczuk). Do 26 IX 1980 wolę przystąpienia do NSZZ w SG wyraziły 12 202 osoby. 1 IX 1980 utworzono Społeczny Komitet Budowy Pomnika Poległych Stoczniovców (przew. H. Lenarciak). W stoczniowym Biurze Konstrukcyjnym zaprojektowano Pomnik Ofiar Grudnia '70 (projekt: Bogdan Pietruszka), uroczyste odsłonięty 16 XII 1980 w 10. rocznicę wydarzeń grudniowych. 1980–1981 w Sali Konferencyjnej (dawnej sali bhp) odbywały się posiedzenia KKP, nast. KK, transmitowane na żywo przez zakładowy radiowęzeł. 16 IX 1980 ukazał się 1. nr „Biuletynu Informacyjnego Komitetu Założycielskiego Niezależnych Samorządnych Związków Zawodowych Stoczni Gdańskiej im. Lenina”. Czasopismo redagowane przez Jacka Merkla i Romana Pieńkowskiego ukazywało się do 28 II 1981.

27–28 II 1981 odbyło się I Zakładowe Zebranie Delegatów „S”. W wyborach na przew. KZ L. Wałęsa otrzymał 197 głosów, J. Merkel – 94, Z. Lis – 63. W składzie Prezydium

znaleźli się ponadto: A. Szablewski (wiceprzew.), J. Koziątek, Stanisław Bury, Henryk Szoszko, A. Walentynowicz, J. Borowczak, Alicja Kowalczyk, Tomasz Moszczak, Stanisław Gołaszewski, E. Nowicki, M. Mikołajczuk i K. Kunikowski. W III 1981 polaryzacja stanowisk w zw. z oceną wydarzeń zaowocowała konfliktem, którego wyrazem stało się podjęcie przez Prezydium KZ (1 IV 1981) i zaaprobowanie przez KZ (2 IV 1981) uchwały odwołującej A. Walentynowicz z Prezydium MKZ. Powodem jej podjęcia była *utrzymująca się znaczna rozbieżność stanowiska kol. Walentynowicz ze stanowiskiem Komisji Zakładowej w sprawach dotyczących taktyki i strategii naszego Związku*. Uchwała spotkała się z natychmiastową ripostą ze strony Prezydium MKZ, w oświadczeniu datowanym 2 IV 1981, stwierdzającym nie tylko nieprawomocność uchwały odwołującej, ale również apelującym *do załogi Stoczni, aby stanęła w obronie A. Walentynowicz przed manipulacjami ludzi, którzy rozgrywki personalne stawiają ponad interesem Związku*. 21 IV - 11 XII 1981 ukazywało się czasopismo: „Rozwaga i Solidarność. Pismo pod patronatem Komisji Zakładowej NSZZ «Solidarność» w Stoczni Gdańskiej” (redaktor odpowiedzialny R. Pieńkowski).

Z ramienia stoczniowej „S” J. Merkel współtworzył w III 1981, istniejącą formalnie od 14 IV 1981, Sieć Organizacji Zakładowych „S” wiodących zakładów pracy, w której SG pełniła rolę reprezentanta woj. gdańskiego (w granicach sprzed 1975). Ponadto Stocznię reprezentowali w Sieci: L. Wałęsa, A. Szablewski, Z. Lis, Hans Szyc, Jerzy Milewski i Andrzej Kozicki.

Wybory delegatów na WZD Regionu Gdańskiego przez Nadzwyczajne Walne Zakładowe Zebranie Delegatów „S” Stoczni Gdańskiej doprowadziły do wyłonienia 16 (na 18 możliwych) reprezentantów.

A. Walentynowicz została w głosowaniu uzupełniającym 26 VI 1981 pozbawiona mandatu delegata (308 głosów za, 62 przeciw); 3-4 VII 1981 sprawa A. Walentynowicz była rozpatrywana na I WZD: wniosek o nadanie jej honorowego członkostwa ZR Gdańskiego został odrzucony stosunkiem głosów 180 do 144 przy 84 wstrzymujących się. W skład ZR

weszli ze SG: S. Bury, Z. Lis, J. Merkel oraz L. Wałęsa. IX/X 1981 na IKZD Stocznę reprezentowali: S. Bury, S. Gołaszewski, J. Koziątek, Z. Lis, J. Merkel i L. Wałęsa. L. Wałęsa został wybrany na przew. Związku, J. Merkel wszedł w skład Prezydium KK. 28 IX 1981 w Stoczni odbyło się referendum ws. przyjęcia statutu i ordynacji wyborczej samorządu pracowniczego.

Po 13 XII 1981 na terenie Stoczni działał RKS (Stanisław Fudakowski – przew., Krzysztof Dowgiałło, Bogusław Gołąb, Regina Jung, Marian Miąskowski, Szymon Pawlicki oraz T. Moszczak i A. Szablewski – reprezentujący Stocznę). 15 XII 1981 do Stoczni przeniósł się działający w Porcie Gdańskim Krajowy KS (przew.: Mirosław Krupiński, Andrzej Konarski, Aleksander Przygodziński, Bronisław Sarzyński, Eugeniusz Szumiejko, Jan Waszkiewicz, Leszek Woźnicki). Trzecią strukturą działającą na terenie Stoczni był Zakładowy KS utworzony 14 XII 1981 (A. Szablewski – przew., T. Moszczak – wiceprzew.). Strajk w Stoczni był 3-krotnie pacyfikowany przez siły milicyjno-wojskowe: 13 XII, 15 XII (51 osób zatrzymanych, w tym 9 internowanych) i 16 XII 1981 (80 osób zatrzymanych). Szacuje się, że w strajku uczestniczyło od 7 tys. osób przed pacyfikacją 15 XII 1981 do ok. 600–700 przed 3. akcją milicyjno-wojskową 16 XII 1981. W wyniku akcji represyjnej z pracy zwolniono ok. 1,5 tys. osób.

Stocznia wznowiła działalność dopiero 24 I 1982. Dyr. Klemens Gniech został zwolniony ze stanowiska za odmowę podpisywania decyzji o zwolnieniach z pracy uczestników strajku.

Bezpośrednio po 13 XII 1981 ukazywało się pismo „Informacje NSZZ «Solidarność» Stoczni Gdańskiej” wydawane przez Tymczasową Podziemną Komisję Zakładową „S” Stoczni Gdańskiej. 12 IX 1982–31 III 1989 ukazywała się „Rozwaga i Solidarność. [Biuletyn](#) TKZ Stoczni Gdańskiej” w nakł. sięgającym 3 tys. egz. Zespół redakcyjny tworzyli członkowie TKZ: Ryszard Balewski, Sławomir Biernacki, Eugeniusz Brenk, Jan Nowakowski, Zbigniew Olszak (redaktor nacz.), Leszek Przybylski, Andrzej Czerski, Maciej Miatkowski (redaktor techn.). Późn. grono redakcyjne zasilili: Kazimierz Pierożek, A. Szablewski, A. Kowalczyk, T.

Moszczak.

30 III 1982 w Sądzie Wojewódzkim rozpoczęła się rozprawa przeciwko organizatorom strajku w Stoczni, 28 V 1982 K. Dowgiałło otrzymał wyrok 4 lat więzienia, T. Moszczak – 3,5 roku, R. Jung – 3 lata, A. Szablewski – 2 lata w zawieszeniu. 1 VI 1982 S. Fudakowski został skazany na 3,5 roku więzienia. Z procesu wyłączono Sz. Pawlickiego, ze wzgl. na stan zdrowia. Za udział w strajku kolegium ds. wykroczeń ukarało 234 osoby. 30 III i 7 IV 1982 w Stoczni odbyły się symboliczne strajki na znak solidarności z uwięzionymi przywódcami strajku grudniowego.

Wiosną 1982 ukonstytuowała się TKZ „S” SG. W jej skład, po uzupełnieniu o osoby zwolnione z więzień, wchodził: A. Szablewski – przew., T. Moszczak – wiceprzew., S. Biernacki, E. Brenk, R. Balewski, Mieczysław Galikowski, A. Kowalczyk, M. Miatkowski, L. Przybylski i Z. Olszak. 11 X 1982, w reakcji na zdelegalizowanie „S”, TKZ SG zorganizowała strajk, w którym uczestniczyli również pracownicy innych zakładów pracy. KS ogłosił postulaty: zwolnienie internowanych, amnestia dla więźniów politycznych, odwołanie stanu wojennego i Ustawy o związkach zawodowych i organizacjach rolników przyjętej przez Sejm PRL 8 X. W trakcie demonstracji ulicznej ranny został i wkrótce zmarł Waław Kamiński, robotnik Wydz. K-2. Strajk, mimo że uczestniczyło w nim do 90% załogi, zakończył się po 2 dniach, po ogłoszeniu militaryzacji Stoczni i wkroczeniu oddziałów milicyjnych. W wyniku strajku zwolniono z pracy ok. 200 osób (in. źródło podaje liczbę 500). Od 17 I 1983 L. Wałęsa, zwolniony z ośrodka w Arłamowie, figurował jako zatrudniony w Stoczni.

13 VIII 1983 TKZ SG zaapelowała do władz o podjęcie rozmów ze związkowcami, a w przypadku braku reakcji wezwał do *pozorowanej pracy* 23–31 VIII 1983. Apel poparli członkowie TTK. 25 VIII 1983 w Stoczni odbyło się spotkanie wicepremiera Mieczysława F. Rakowskiego z załogą.

5 X 1983 L. Wałęsa został uhonorowany Pokojową Nagrodą Nobla. TKZ SG odgrywał zauważalną rolę jako sygnatariusz licznych oświadczeń i dokumentów programowych (*Karta 84*,

IV 1984; *Apel do społeczeństwa polskiego z okazji 193. rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja*, V 1984; *Postanie do ujarzmionych narodów Europy środkowej*, 23 VIII 1987).

Dokumenty podejmujące refleksje o charakterze geopolitycznym i programowym spotykały się z negatywnymi reakcjami środowisk wywierających decydujący wpływ na politykę zdelegalizowanego Związku (zob. np. Dawid Warszawski, *Fałszywa karta*, „KOS” z 4 VI 1984). Na łamach zakładowej „RiS” piętnowano działaczy oficjalnych zw. zaw. oraz osoby współpracujące z władzą, prowadzono ostrą i konsekwentną kampanię antyalkoholową. TKZ wspierała L. Wałęsę, brała także w obronę ks. H. Jankowskiego, którego zgłosiła w VI 1986 jako kandydata do Pokojowej Nagrody Nobla.

1984–1987 wpływ TKZ na załogę systematycznie malał, choć jeszcze na pocz. 1985 szacowano, że zaledwie 13% pracowników należało do oficjalnych zw. zaw.; odbywały się niewielkie i krótkotrwałe protesty, m.in. 1 VII 1985 robotnicy przeprowadzili 1-godz. strajk na Wydz. S-3 i S-4. Po rozszerzeniu we IX amnestii dla więźniów politycznych z VII 1986, w więzieniu pozostał aresztowany 3 IX 1986 członek TKZ R. Balewski, oskarżony o działalność terrorystyczną (zwolniony w IV 1987).

29 IV 1988 odbyło się spotkanie, na którym 14 pracowników Stoczni podpisało wniosek o rejestrację Komitetu Założycielskiego „S” SG, złożony 3 V 1988 w Sądzie Wojewódzkim. 2 V 1988 na Wydz. K-1 rozpoczął się – z inicjatywy Jana Staneckiego – strajk okupacyjny. 3 V 1988 powstał KS (przew. A. Szablewski) i ogłoszono postulaty: podwyżka płac, przywrócenie „S”, zwolnienie więźniów politycznych, gwarancje bezpieczeństwa dla strajkujących i osób wspomagających. 4 V 1988 do Stoczni przybyli emisariusze Episkopatu: Tadeusz Mazowiecki i Andrzej Wielowieyski. L. Wałęsa, który od początku popierał strajk, dopiero od 5 V 1988 pozostawał w Stoczni na noc. 7 V 1988 rozpoczęły się rozmowy z dyrekcją Stoczni, zakończone fiaskiem. W rozmowach strajkujących reprezentowali: Jan Górczak, Brunon Baranowski, A. Szablewski oraz doradcy: Władysław Siła-Nowicki, T. Mazowiecki, Lech Kaczyński i Jarosław Kaczyński. 8 V 1988 ks. Zbigniew Bryk odprawił

mszę św. dla strajkujących. 10 V 1988 KS podjął decyzję o zakończeniu strajku bez zawarcia porozumienia. Uczestnicy strajku sformowali 900-osobowy pochód, który po wyjściu ze Stoczni przemaszerował w kierunku kościoła św. Brygidy. W strajku wzięli udział przede wszystkim młodzi ludzie, udział starszych wiekiem stoczniowców był znikomy.

Od 11 V 1988 w Stoczni jawnie działał Komitet Założycielski „S”, mimo że Sąd Wojewódzki odmówił jego rejestracji, a SN podtrzymał tę decyzję. Zwolennicy „S” z reguły nie byli poddawani represjom w formie zatrzymań lub zwolnień z pracy. 25 V 1988 w parafii św. Brygidy odbyły się pierwsze od 1981 wybory do KZ „S” na Wydz. K-3 SG. Analogicznie wybory przeprowadzono również na Wydz. K-1 i C-2. 19 VIII 1988 na Wydz. K-1 odbył się wiec, podczas którego L. Wałęsa wezwał do strajku od 22 VIII 1988. Zgodnie z wezwaniem L. Wałęsy, 22 VIII 1988 rozpoczął się strajk na Wydz. C-2, K-1 i C-1, podjęty nast. przez pozostałe Wydz. Powstał 21-osobowy KS z A. Szablewskim jako przew. i Edwardem Szwajkiewiczem – wiceprzew. Tego samego dnia utworzono MKS (przew. J. Merkel), w którym Stocznię reprezentowali A. Szablewski i E. Szwajkiewicz. Wśród postulatów na pierwszym miejscu znalazło się żądanie ponownej legalizacji „S”, przywrócenie do pracy zwolnionych za działalność związkową, podwyżka płac, zapewnienie bezpieczeństwa strajkującym. Podczas strajków w V i VIII 1988 TKZ nie zdecydowała się na ujawnienie, redakcja strajkowych edycji

„RiS” znalazła się w ręku J. Merkla i jego współpracowników. Pomimo rozszerzenia się strajku na inne stocznie, w strajku w SG uczestniczyła mniej niż połowa część załogi: 25 VIII 1988 w SG nocowało ok. 1 tys. osób. W porównaniu ze strajkiem w V 1988 zwiększył się udział starszych wiekiem pracowników. 26 VIII 1988 odprawiono pierwszą mszę św.; następną odprawił 31 VIII 1988 bp Zygmunt Pawłowicz. 31 VIII 1988 w Warszawie rozpoczęły się rozmowy L. Wałęsy z gen. Czesławem Kiszczakiem w obecności przedstawicieli Kościoła. 1 IX 1988, po zawieszeniu strajku, 5 tys. uczestników protestu wymaszerowało do kościoła św. Brygidy. Kilka dni po zakończeniu strajku MKS przekształcił się w MKO.

1 XI 1988 rząd M.F. Rakowskiego ogłosił decyzję o likwidacji SG z dn. 1 XII 1988. 1 I 1990 Stocznia została przekształcona w spółkę Stocznia Gdańska SA z udziałem Skarbu Państwa (ok. 60%) i załogi (ok. 40%). W 1996 postawiona w stan upadłości, od 2006 Stocznia Gdańsk SA.

Wojciech Turek

[Gdańsk](#), [Region Gdańsk](#)

[Poprzedni](#)
[Następny](#)

[Zgłoś błąd lub potrzebę uzupełnienia](#)